

Посохов Ігор Михайлович; д-р екон.наук, професор, професор кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин. Тел. 066 3432737. E-mail: posokhov7@gmail.com

Овчаренко Андрій Іванович, аспірант кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин.

Гусарова Дар'я Михайлівна, бакалавр кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (Харків, Україна).

ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС

Анотація. В статті досліджуються перспективи економічної інтеграції в рамках угоди про асоціацію з ЄС. Зазначено, що у сучасних дослідженнях з інтеграції України до ЄС частіше всього розглядаються проблеми українського виміру європейської та євроатлантичної інтеграції, набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС в умовах війни в Україні, державної євроінтеграційної політики України: теорія, методологія, механізми, реінженірингу у міжнародному бізнесі. Запропоновано основні перспективи подальшої економічної інтеграції України до ЄС: посилити відповідальність за корупційні схеми в економіці та в сфері прав інтелектуальної власності; впровадити Стратегію податкової політики, яка має врахувати всі секторальні аспекти Угоди про асоціацію з ЄС; посилити контроль за державними закупівлями; застосовувати реальні інструменти стимулювання енергоефективності та інноваційного розвитку (податковий кредит або податкова знижка), екологічно безпечного виробництва (ліміти викидів, коригуючі коефіцієнти тощо), встановити неоподатковуваний мінімум доходів громадян та застосувати реальний контроль за особами, які отримують податкові пільги. Обґрунтовано, що рівень інноваційної активності має стимулюватися в першу чергу податковими пільгами. Показано, що в зарубіжних країнах в першу чергу акцент робиться на фінансуванні приватними компаніями інноваційних досліджень, що дозволяє їм отримувати інноваційний продукт, який потім може продаватися як в середині країни, так і за її межами. В Україні здебільшого держава не зацікавлена в таких процесах і не створює певні преференції особам, що розробляють інноваційний продукт. Запропоновано запровадити інноваційний податковий кредит, який дозволить суб'єктам інноваційної діяльності зменшити податкове навантаження з податку на прибуток підприємств або відстрочити його сплату. Завдяки такому підходу Україна може отримувати інноваційні продукти, які будуть користуватися попитом на світовому ринку.

Ключові слова: інтеграція, ЄС, товарооборот, міжнародний бізнес, міжнародна торгівля, макроекономічні проблеми, членство в ЄС.

Posokhov Ihor, Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Business Economics and International Economic Relations

Ovcharenko Andrii, graduate student of the Department of Business Economics and International Economic Relations.

Husarova Darya, bachelor of the Department of Business Economics and International Economic Relations.

National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (Kharkiv, Ukraine).

PROSPECTS OF ECONOMIC INTEGRATION OF UKRAINE WITHIN THE FRAMEWORK OF THE ASSOCIATION AGREEMENT WITH THE EU

Abstract. The article examines the prospects of economic integration within the framework of the association agreement with the EU. It is noted that modern studies on the integration of Ukraine into the EU most often consider the problems of the Ukrainian dimension of European and Euro-Atlantic integration, Ukraine's acquisition of the status of a candidate for EU membership in the conditions of the war in Ukraine, the state European integration policy of Ukraine: theory, methodology, mechanisms, reengineering in international business. The main prospects for further economic integration of Ukraine into the EU are offered: strengthen responsibility for corruption schemes in the economy and in the field of intellectual property rights; implement the Tax Policy Strategy, which should take into account all sectoral aspects of the Association Agreement with the EU; strengthen control over public procurement; apply real tools to stimulate energy efficiency and innovative development (tax credit or tax discount), environmentally safe production (emission limits, correction factors, etc.), establish a tax-free minimum income of citizens and apply real control over persons receiving tax benefits. It is justified that the level of innovative activity should be stimulated primarily by tax benefits. It is shown that in foreign countries, the emphasis is primarily on the financing of innovative research by private companies, which allows them to obtain an innovative product, which can then be sold both inside the country and outside its borders. In Ukraine, for the most part, the state is not interested in such processes and does not create certain preferences for persons developing innovative products. It is proposed to introduce an innovative tax credit, which will allow subjects of innovative activity to reduce the tax burden from corporate income tax or postpone its payment. Thanks to this approach, Ukraine can obtain innovative products that will be in demand on the world market.

Keywords: *integration, EU, international trade, international business, trade, macroeconomic problems, EU membership.*

Постановка проблеми. Дослідження перспектив економічної інтеграції в рамках угоди про асоціацію з ЄС є дуже актуальним в сучасному світі. Економічна інтеграція є одним із ключових завдань розвитку держав, оскільки більшість провідних країн світу зацікавлені в налагодженні взаємовигідних економічних зв'язків з метою відкриття нових ринків збуту. В процесі економічної інтеграції можуть встановлюватися певні правила, які мають виконуватися всіма сторонами, які підписали угоду про таку інтеграцію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях і публікаціях з інтеграції України до ЄС частіше всього розглядаються проблеми українського вимір європейської та євроатлантичної інтеграції [1], набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС в умовах війни в Україні [2], державної євроінтеграційної політики України: теорія, методологія, механізми [5], реінженірингу у міжнародному бізнесі [6], проблеми та перспективи економічної інтеграції України в ЄС [7].

Разом з тим, потребують подальшого розвитку і питання дослідження перспектив розвитку економічної інтеграції України та стратегічного партнерства з Європейським Союзом. Таким чином, реалізація таких напрямів може сприяти виконанню Україною Угод про асоціацію з ЄС та має наблизити стандарти життя в Україні до стандартів життя в ЄС.

Постановка завдання. Метою статті є – узагальнення теоретичних аспектів економічної інтеграції та обґрунтування перспектив економічної інтеграції України в ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Окреслені в [1, 2, 6, 7] проблеми мають вирішуватися поступово, але цілеспрямовано, із врахуванням різноманітних факторів впливу та оцінювання їх результативності.

1. Високий рівень корупції в Україні може бути подоланий за умови реального виконання всіма гілками влади законів. Нинішня ситуація зовсім не доводить, що держава успішно бореться з корупцією. Одним із шляхів подолання корупції та тіньової економіки є посилення відповідальності всіх учасників процесу за порушення у відповідних сферах.

Наприклад, згідно зі статтею 366² Кримінального кодексу України:

– умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України "Про запобігання корупції", якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 500 до 4000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, карається штрафом від двох тисяч п'ятисот (42 500 грн.) до трьох тисяч (51 000 грн.) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років;

– умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України "Про запобігання корупції", якщо

такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 4000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, – карається штрафом від трьох тисяч (51 000 грн.) до п'яти тисяч (85 000 грн.) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або обмеженням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Вважаємо, що такі розміри кримінальної відповідальності мають бути підвищені задля більш відповідального підходу осіб до складання декларації.

Окрім того, має бути здійснена інформаційна кампанія щодо доведення до суспільства результатів боротьби з корупцією та тіньовою економікою реальними прикладами покарань, які застосовуються до представників органів законодавчої та виконавчої влади, оскільки їх діяльність або бездіяльність впливає на обсяги використання бюджетних коштів.

2. Захист прав інтелектуальної власності також має відбуватися шляхом збільшення відповідальності за порушення законодавства за цим напрямом. Майже на кожному ринку в Україні можна побачити одяг чи взуття з назвами відомих торгових марок. При цьому здебільшого такі речі є підробленими. Але правоохоронні органи не звертають в більшості випадків на це увагу.

Так, статтями 176, 177 та 229 Кримінального кодексу України передбачається кримінальна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності у вигляді накладання штрафу від 200 до 1 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (3 400 до 17 000 грн) або виправних робіт до 2 років або позбавлення волі до 2 років з конфіскацією відповідної продукції.

Вважаємо, що розмір штрафів в цьому випадку має бути збільшено в десятки разів для забезпечення превентивних заходів боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності.

Неконтрольована ситуація відбувається і на ринку алкогольних напоїв та тютюнових виробів, коли у відкритому доступі можна придбати в першу чергу тютюнові вироби без марок акцизного податку, що є порушенням. Це означає, що

потраплянню таких виробів на ринок сприяла бездіяльність податкових та митних органів, органів міської влади, правоохоронних органів тощо.

Знов ж такі розміри кримінальної відповідальності за порушення в сфері незаконного збуту алкогольних напоїв та тютюнових виробів замалі. Так, статтею 204 Кримінального кодексу України незаконний збут алкогольних напоїв та тютюнових виробів карається штрафом від 5 000 до 10 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (85 000 до 170 000 грн). Безумовно, друга та третя частина статті 204 передбачають більш сурову кримінальну відповідальність, але й за правопорушення вчинене вперше слід збільшити суму штрафу в декілька разів.

3. В Україні має бути розроблена та реалізована Стратегія податкової політики, в рамках якої будуть окреслені основні напрями розвитку податкової системи. Сьогоднішнє «ручне керування» системою оподаткування призводить до прийняття необґрунтованих змін до законодавства, а також не передбачає відповідальності осіб за такі колегіальні рішення. Відсутність чіткого розуміння податкової політики в Україні не дозволяє суб'єктам господарювання планувати власну діяльність на довгострокову перспективу, що є основою діяльності багатьох країн в ЄС.

За останні роки більшість посадових осіб, яких було звільнено з посади публічно не звітували про результати своєї роботи та не фокусували увагу на причинах невиконання плану дій. Існування такого підходу в державі породжує безкарність дій посадових осіб та сприяє безвідповідальним діям з їх боку. При порушенні принципу стабільності податкового законодавства має бути запроваджена адміністративна та кримінальна відповідальність до керуючих органів Верховної Ради України, представників Міністерства юстиції України, які дали згоду на процедуру прийняття та впровадження законодавчих актів, якими порушувалися норми стабільності податкового законодавства. Виключенням щодо скоєння таких дій може стосуватися лише форс-мажорних обставин (техногенні катастрофи, воєнний стан тощо).

Кожен міністр, якого звільняють з посади має прозвітувати про підсумки діяльності перед широким загалом, а не тільки перед депутатами Верховної Ради України.

4. При здійсненні державних закупівель не всі стадії цього процесу обґрунтовуються. Наприклад, дуже часто органи державної влади купують товари чи замовляють послугу за бюджетні кошти без обґрунтування доцільності такої закупівлі (наприклад, в багатьох випадках не порівнюються витрати на ремонт наявного автотранспортного засобу чи придбання нового більш комфортабельного та дорогого). Також, хотілося б відмітити про державні витрати щодо озеленення міста Харкова. В 2022 році міська влада виділила мільйони гривень на озеленення територій. В умовах воєнного стану такі рішення є недоцільними, оскільки в той час багато людей потребувало допомоги, але не отримували її в повному обсязі.

Проблема законності державних закупівель має вирішуватися всебічно, як на законодавчому рівні, так і на виконавчому. Кожен тендер має передбачати мету його укладання з фінансово-економічним обґрунтуванням його доцільності. Окрім того, мають бути створені незалежні контролюючі комісії, які будуть виявляти факти участі у тендерах пов'язаних осіб. Також електронна система «Прозорро» має автоматично блокувати тендери, в яких ціна тендеру буде перевищувати середньоринкові ціни на певні товари чи послуги (проблема закупівлі харчових продуктів для військових у 2022 році наявний приклад необхідності запровадження такого підходу).

5. В умовах війни та подальшого повоєнного відновлення актуальним буде питання енергоефективності. Як засвідчує досвід зарубіжних країн, важливим стимулюючим фактором є податкові пільги. До Податкового кодексу України слід внести зміни, що дозволять надавати податкові пільги з податку на прибуток та податку на додану вартість компаніям, які будуть «пасивні будинки», а також податкову знижку для фізичних осіб, які здійснили витрати щодо купівлі такого пасивного будинку. За оцінками експертів власники «пасивних будинків» будуть

економити від 70 до 95 % на експлуатаційних витратах порівняно із звичайними домівками чи квартирами.

6. Екологічні проблеми також потребують комплексного підходу до їх вирішення:

- має бути продовжена програма сортування сміття, завдяки стимулюванню фізичних та юридичних осіб через зниження податкового навантаження;

- підвищено до європейського рівня ставка екологічного податку на викиди двоокису вуглецю з одночасним коригуючим коефіцієнтом для юридичних осіб, які застосовують екологічно безпечні технології;

- застосування коригуючих коефіцієнтів до ставок екологічного податку при здійсненні скидів у водні об'єкти (наприклад у море) чи розміщенні відходів на відкритих звалищах;

- стимулювати будівництво заводів по переробці відходів в кожному обласному центрі України;

- передбачити можливість кожного міста України коригувати ставки екологічного податку для викидів в атмосферне повітря залежно від комплексного індексу забруднення атмосферного повітря в місті;

- повернути застосування ліміту викидів та скидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та водні об'єкти. У разі перевищення таких лімітів застосувати підвищувальні коефіцієнти до існуючих ставок екологічного податку.

7. Має бути переглянутий підхід до соціального забезпечення осіб, які потребують надання державної допомоги або податкових пільг.

При застосуванні пільги держава має враховувати: сімейний стан особи, яка претендує на пільгу; рівень доходу такої особи та членів її родини за наявності; рівень працездатності такої особи та членів її родини за наявності.

Пільги, які застосовуються до фізичних осіб мають на меті соціальний захист та соціальне забезпечення особи на тимчасовій чи постійній основі. Пільга може носити постійний характер для фізичних осіб, які за станом здоров'я не в змозі в повній мірі забезпечити власне існування (непрацездатні особи). Але при цьому

має враховуватися фінансовий стан його сім'ї, бо можливо рівень сімейного доходу буде достатнім. Тобто, запровадження системи сімейного оподаткування в Україні може в певних випадках зменшити кількість пільг, які надаються особам, як малозабезпеченим, якщо такі особи будуть мати членів родини з високими доходами.

Держава має визначити чіткий перелік осіб, які будуть користуватися пільгами незалежно від рівня доходу (наприклад, Герої України, учасники Другої Світової війни, інваліди, пенсіонери тощо).

Також має встановлено граничний рівень доходу, при досягненні якого особи, які користуються пільгою буде втрачати право на пільгу.

Застосування пільг для юридичних осіб здебільшого спрямовано на підтримку їх економічної діяльності. При цьому нажаль деякі галузі економіки не розвиваються навіть за допомогою надання їм податкових преференцій (наприклад, галузь літакобудування).

Для юридичних осіб застосування пільги має носити виключно тимчасовий характер та певну кінцеву мету, яку мають досягти особи, яким вона надавалася. В основному це покращення показників діяльності (обсяг виробництва, фінансовий результат, рентабельність, зниження собівартості продукції тощо).

Напевно найбільш важким для держави має стати процес моніторингу фізичних осіб, які претендують на пільгу або вже її застосовують. Соціальні служби мають здійснювати постійні візити до таких осіб та фіксувати інформацію задля прийняття обґрунтованого рішення щодо надання або відміни дії пільги. Така діяльність має координуватися з деякими органами виконавчої влади, які будуть надавати органам соціального забезпечення певну інформацію. Для стимулювання не приховування великих доходів фізичних осіб можна розглядати можливість запровадження прогресивно-регресивної ставки податку на доходи фізичних осіб, коли при зростанні доходу до певного граничного рівня ставка податку буде зростати, а після досягнення такого граничного рівня – буде знижуватися. Розмір порогу доходу, починаючи з якого може встановлюватися регресивна ставка підлягає

ретельному обґрунтуванню з урахуванням втрат бюджету від запровадження неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

Потребує запровадження механізм контролю за витратами платників податків. Такий механізм має контролювати витрати осіб на придбання рухомого та нерухомого майна за вартістю, яка буде перевищувати граничну межу встановлену державою. При цьому сума витрат має бути забезпечена доходами особи, яка ці витрати здійснила. Такий механізм має бути рівним для всіх осіб, незалежно від соціального статусу та положення.

8. Рівень інноваційної активності має стимулюватися в першу чергу податковими пільгами. В зарубіжних країнах в першу чергу акцент робиться на фінансуванні приватними компаніями інноваційних досліджень, що дозволяє їм отримувати інноваційний продукт, який потім може продаватися як в середині країни, так і за її межами. В Україні здебільшого держава не зацікавлена в таких процесах і не створює певні преференції особам, що розробляють інноваційний продукт. Тому, вважаємо за доцільне запровадити інноваційний податковий кредит, який дозволить суб'єктам інноваційної діяльності зменшити податкове навантаження з податку на прибуток підприємств або відстрочити його сплату. Завдяки такому підходу Україна може отримувати інноваційні продукти, які будуть користуватися попитом на світовому ринку.

Висновки з проведеного дослідження. Обґрунтовано основні перспективи подальшої економічної інтеграції України до ЄС. До основних шляхів вирішення визначених проблем пропонується: посилити відповідальність за корупційні схеми в економіці та в сфері прав інтелектуальної власності; впровадити Стратегію податкової політики, яка має врахувати всі секторальні аспекти Угоди про асоціацію з ЄС; посилити контроль за державними закупівлями; застосовувати реальні інструменти стимулювання енергоефективності та інноваційного розвитку (податковий кредит або податкова знижка), екологічно безпечного виробництва (ліміти викидів, коригуючі коефіцієнти тощо),

встановлення неоподаткованого мінімуму доходів громадян та застосування реального контролю за особами, які отримують податкові пільги.

Список використаних літературних джерел.

1. Арт'омов І.В. Український вимір європейської та євроатлантичної інтеграції. Ужгород: Ліра, 2008. 370 с.
2. Тимошук О.Г. Набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС в умовах війни в Україні: міжнародно-правовий аспект // Аграрна освіта та наука: досягнення, роль, фактори росту. матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 20 жовтня 2022 р. БНАУ. 2022. С. 83–85. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7941/1/Nabuttia_Ukrainoiu.pdf
3. Європейська та євроатлантична інтеграція України. URL: <https://pdp.nacs.gov.ua/courses/yevropeiska-ta-yevroatlantychna-intehratsiia-ukrainy-e76e7d6e-3f60-4709-8edd-2a83fd752cb9>
4. Статистика зовнішнього сектору України (2022). URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>
5. Палагнюк Ю.В. Державна євроінтеграційна політика України: теорія, методологія, механізми : монографія. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. 392 с.
6. Посохов І.М. Лукіна С.Ю. Реінженіринг у міжнародному бізнесі. Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Економічні науки : зб. наук. пр. Харків : НТУ "ХПІ", 2023. № 3. С. 3-7.
7. Посохов І.М., Проскуріна Є.О. Проблеми та перспективи економічної інтеграції України в ЄС // Актуальні питання науки, освіти та суспільства в умовах сучасних викликів : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф., м. Кременчук, 27 грудня 2022 р. : у 2 ч. Ч. 2. Полтава : Сидоренко А. В., 2022. С. 45-48.
8. Kushniruk V., Ivanenko T. Analysis of trends and prospects for development of export and import of goods and services by enterprises of Ukraine at the regional level. Baltic journal of economic studies. 2017. Vol. 3, No 5. pp. 252–259.
9. EU Commission's Recommendations for Ukraine's EU candidate status (2023). URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-commissions-recommendations-ukraines-eu-candidate-status_en?s=232

REFERENCES:

1. Art'omov I.V. Ukrayins'kyj vy'mir yevropejs'koyi ta yevroatlanty`chnoyi integraciyi. Uzhgorod: Lira, 2008. 370 s.
2. Ty`moshhuk O.G. Nabuttia Ukrayinoyu statusu kandy`data v chleny` YeS v umovax vijny` v Ukrayini: mizhnarodno-pravovy`j aspekt. // Agrarna osvita ta nauka: dosyagnennya, rol`, faktory` rostu. materialy` Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf., 20 zhovtnya 2022 r. BNAU. 2022. S. 83–85. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7941/1/Nabuttia_Ukrainoiu.pdf
3. Yevropejs`ka ta yevroatlanty`chna integraciya Ukrayiny`. URL: <https://pdp.nacs.gov.ua/courses/yevropeiska-ta-yevroatlantychna-intehratsiia-ukrainy-e76e7d6e-3f60-4709-8edd-2a83fd752cb9>

4. Staty'sty'ka zovnishn'ogo sektoru Ukrayiny` (2022). URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>
5. Palagnyuk Yu.V. Derzhavna yevrointegracijna polity'ka Ukrayiny`: teoriya, metodologiya, mexanizmy` : monografiya. My`kolayiv : Vy`d-vo ChDU im. Petra Mogy`ly`, 2014. 392 s.
6. Posokhov I.M. Lukina S.Yu. Reinzheniry`ng u mizhnarodnomu biznesi. Visny`k Nacional'nogo texnichnogo universy`tetu "XPI". Ekonomichni nauky` : zb. nauk. pr. Xarkiv : NTU "XPI", 2023. # 3. S. 3-7.
7. Posokhov I.M., Proskurina Ye.O. Problemy` ta perspekty`vy` ekonomichnoyi integraciyi Ukrayiny` v YeS // Aktual'ni py`tannya nauky`, osvity` ta suspil'stva v umovax suchasny`x vy`kly`kiv : zb. tez dop. Mizhnar. nauk.-prakt. konf., m. Kremenchuk, 27 grudnya 2022 r. : u 2 ch. Ch. 2. Poltava : Sy`dorenko A. V., 2022. S. 45-48.
8. Kushniruk V., Ivanenko T. Analysis of trends and prospects for development of export and import of goods and services by enterprises of Ukraine at the regional level. Baltic journal of economic studies. 2017. Vol. 3, No 5. pp. 252–259.
9. EU Commission's Recommendations for Ukraine's EU candidate status (2023). URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-commissions-recommendations-ukraines-eu-candidate-status_en?s=232

Надійшла до редакції 17.08.2024 р.